

АЗЕРБАЙДЖАН У ПІВДЕННО-КАВКАЗЬКІЙ ПОЛІТИЦІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Анотація. Після завершення «холодної війни» країни Південного Кавказу, зокрема Азербайджан, опинилися у центрі уваги провідних світових держав. Стратегічне значення південно-кавказького регіону потребує стабільної та довгострокової співробітництва, оскільки встановлення миру та безпеки в регіоні є головною умовою політичного, економічного та соціального розвитку регіональних держав. Після досягнення незалежності Азербайджан отримав змогу обирати власну модель розвитку. Проте Росія, не дивлячись на геополітичні зміни, продовжує докладати зусилля для утримання країн Південного Кавказу у своїй сфері впливу. Стаття досліджує розвиток відносин між Азербайджаном та Росією у постбіполярний період, розглядаючи геополітичний, енергетичний та безпековий чинники.

Ключові слова: Азербайджан, Російська Федерація, Південний Кавказ, посткомуністична трансформація, зовнішня політика, енергетика.

Annotation. After the end of the Cold War the countries of the South Caucasus in particular Azerbaijan have been in the foreign policy focus of the world's leading actors. The strategic importance of the South Caucasus region requires stable and long-term cooperation, since the establishment of peace and security in the region is a prerequisite for the political, economic and social development of regional states. After gaining its independence Azerbaijan got an opportunity to choose its own model of development. However, Russia continues to make efforts to keep the South Caucasus in its sphere of influence, despite the geopolitical changes. The article studies the development of relations between

* аспірант, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Azerbaijan and Russia in the post-bipolar period, considering geopolitical, energy and security factors.

Key words: Azerbaijan, the Russian Federation, the South Caucasus, post-communist transformation, foreign policy, energy.

Аннотация. После завершения «холодной войны» страны Южного Кавказа, в частности Азербайджан, оказались в центре внимания ведущих мировых держав. Стратегическое значение южно-кавказского региона требует стабильной и долгосрочной кооперации, поскольку установление мира и безопасности в регионе является главным условием политического, экономического и социального развития региональных государств. После достижения независимости Азербайджан получил возможность самостоятельно выбирать модель развития. Однако Россия, несмотря на геополитические изменения, продолжает прилагать усилия для удержания стран Южного Кавказа в своей сфере влияния. Статья исследует развитие отношений между Азербайджаном и Россией в постбиполярный период, рассматривая геополитический, энергетический и фактор безопасности.

Ключевые слова: Азербайджан, Российская Федерация, Южный Кавказ, посткоммунистическая трансформация, внешняя политика, энергетика.

Постановка проблеми. Значні геополітичні зміни у міжнародних відносинах постбіполярного періоду, призвели до зіткнення інтересів провідних світових гравців у регіоні Південного Кавказу. З моменту набуття незалежності країнами Південного Кавказу, зокрема Азербайджаном, головними зовнішньополітичними засадами Російської Федерації є забезпечення привілейованого права регулювати міждержавні відносини у регіоні, з метою утримання його у своїй сфері впливу. Розвиток відносин з Азербайджаном є важливим для Росії з міркувань безпеки, розвитку інфраструктури для транспортування енергетичних ресурсів та доступу до природних ресурсів Каспійського басейну. Для Азербайджанської Республіки

партнерство з Росією є вкрай важливим у контексті забезпечення національної безпеки у зв'язку з невирішеним конфліктом в Нагірному Карабасі, що перешкоджає відновленню територіальної цілісності країни, її подальшому економічному та демократичному розвитку, а також, транспортуванню каспійських енергоносіїв на світові ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що стан розробки даної проблематики все ще є недостатнім. Проте у процесі дослідження були задіяні наступні статті зарубіжних вчених, які зробили значний внесок у вивчення зовнішньополітичних та геополітичних аспектів російсько-азербайджанських відносин: М. Р. Гударзі, А. Б. Лашакі, С. Талебі, А. Рябова, К. Абушова, В.Р. Аглян, А. Фараджірада, А. Хезерзаде, Є. Румера та інших.

Формулювання цілей статті. В статті аналізується розвиток відносин між Росією та Азербайджаном на початку XXI століття, визначаються основні чинники двосторонніх відносин та характеризується російський вплив на перебіг трансформаційного процесу в Азербайджані.

Російська політика щодо країн Південного Кавказу за роки їх незалежності пройшла складний шлях розвитку, і відображає різні стадії становлення посткомуністичної Росії, та зміни її зовнішньополітичних пріоритетів як на глобальному, так і регіональному рівнях. У зв'язку із змінами, що відбулися після розпаду Радянського Союзу і переходом від біполярної міжнародної системи, Росії нелегко було розробити і реалізувати нову зовнішньополітичну стратегію. Причин тому було багато, але головними можна назвати втрату гегемонії на міжнародній арені, відсутність єдиної політичної лінії та недосконала система прийняття рішень [3, с. 49].

Спочатку нова російська політична еліта обрала помірний курс у зовнішній політиці на розбудову відносин із Заходом, докладючи зусиль для утримання статусу провідної світової держави. Проте, ця політична лінія призвела до того, що за часів президентства Б. Єльцина роль Росії у міжнародних відносинах зменшилась [3, с. 49].

Ліберальна зовнішньополітична парадигма російського Міністерства закордонних справ часів А. Козирєва, Є. Гайдара, А. Шохіна та інших представників нової російської еліти ґрунтувалася на ідеї інтеграції Росії до західної демократичної спільноти. На концептуальному рівні, нові підходи російських демократів базувалися на тезі про вторинний характер воєнних загроз та вирішенні конфліктів політичними засобами [1, с. 193]. Отже, на даному етапі зовнішня політика РФ керується принципом незастосування сили у відносинах із сусідніми країнами.

Проте відсутність жорсткої зовнішньополітичної позиції була обумовлена у тому числі й відсутністю ефективного механізму впровадження зовнішньополітичних рішень та державних інститутів, які б забезпечували національну безпеку та інтереси країни за кордоном [1, с. 194]. Тому створення у травні 1992 року Міністерства оборони Росії кинуло концептуальний і інституційний виклик ліберальним підходам МЗС. Актуалізувався підхід згідно з яким, безпека Росії розглядалася нерозривною з пострадянським простором [1, с. 194]. В умовах невирішених етнополітичних конфліктів на південних кордонах – в країнах Південного Кавказу та Середньої Азії для забезпечення безпеки необхідна була російська присутність в регіоні. У цьому контексті пострадянська Росія повернулася до імперської політики щодо Кавказу ХІХ - початку ХХ століть [17, с. 13].

Російський політолог А. Рябов зазначає, що нове стратегічне бачення зовнішньої політики щодо Південного Кавказу було обумовлено декількома факторами: відсутністю можливостей вирішити регіональні конфлікти шляхом компромісу чи обопільної згоди сторін та відсутністю у регіоні чи на пострадянському просторі держави, або військово-політичної структури, яка могла би вплинути на досягнення угоди між конфліктуючими сторонами [6, с. 291]. Новими зовнішньополітичними задачами було врегулювання збройних конфліктів у сусідніх країнах, запобігання їх розповсюдженню на російську територію та забезпечення прав російськомовного населення за кордоном [7, с. 191].

Таким чином, після недовгого періоду інтернаціоналістичного ідеалізму у зовнішній політиці Росії відбувся центристський зсув. У цьому контексті проведення миротворчих операцій, інтеграція в межах СНД та Договору про колективну безпеку, а також, підтримка лояльних до Росії політичних режимів в країнах Південного Кавказу, розглядалися як необхідні кроки [1, с. 195]. У 1993 році пострадянський простір було офіційно проголошено зоною особливих інтересів і відповідальності Росії, де вона може вдатися до ряду політичних та інших заходів з метою захисту власних інтересів та попередження намагань третіх сторін увійти у цю зону [1, с. 197].

Наступною віхою в еволюції сучасної зовнішньої політики РФ є консолідація нової владної еліти на чолі з В. Путіним. Саме за його керівництва остаточно сформувалася ідея повернення Росії статусу великої держави, яка є частиною національної ідентичності росіян. Необхідно зауважити, що з ідеологічної точки зору важливу роль у цьому контексті відіграє характерний Росії націоналізм, який пропагує унікальність російської цивілізації та протиставляє її іншим цивілізаціям (частіше Заходу чи прозахідним країнам – Грузії, Україні та Молдові) [10, с.193].

Саме у цей період для встановлення контролю над регіоном, у зовнішній політиці Росії інституціоналізується трикомпонентний інструмент тиску, який має економічну складову — перш за все енергетичні ресурси та їх експорт; військову — роль РФ у процесах врегулювання регіональних конфліктів, та політичну складову — підтримка колишніх радянських лідерів та статус-кво [8, с. 30].

Особливе місце у зовнішньополітичній стратегії Росії наразі належить енергетиці, яка вкрай важлива для досягнення економічних успіхів – визначальних у контексті глобального змагання. Тому Росії в регіоні Південного Кавказу, який володіє чималим енергетичним та стратегічним потенціалом, необхідно отримати перевагу над третіми країнами перш за все у енергетичному секторі, що забезпечить її виграшну позицію у геополітичному суперництві за регіон, а у перспективі й у світовому

змаганні. У даному контексті особливе місце належить Азербайджану – країні багатій на природні ресурси з великим транзитним потенціалом.

Таким чином, причинами російської зацікавленості у регіоні є:

1. Внутрішні конфлікти на Південному Кавказі, які є головним джерелом нестабільності в регіоні, та на пострадянському просторі в цілому. Тому Стаття 18 Стратегії національної безпеки Російської Федерації визначає врегулювання регіональних конфліктів зовнішньополітичним пріоритетом [14]. Головна загроза цих конфліктів для Росії полягає в тому, що окрім того, що вони є джерелом напруженості, вони відкривають можливості залучення інших міжнародних гравців, що загрожує її домінуванню. До того ж конфлікти в регіоні ставлять під загрозу енергетичну безпеку [3, с. 50].

2. У Статті 11 Стратегії національної безпеки РФ до 2020 року зазначено, що міжнародна політика у довгостроковій перспективі буде зосереджена на оволодінні джерелами енергоресурсів, в тому числі в басейні Каспійського моря і Центральній Азії [14]. Оскільки Південному Кавказу, а саме Азербайджану, належить важлива роль в розробці енергоресурсів Каспійського басейну, у яких зацікавлені західні гравці (країни ЄС, НАТО), змагання між регіональними і нерегіональними державами за контроль над енергетичними ресурсами Каспійського басейну, також, є джерелом напруги. Окрім цього, можливості транспортування енергоресурсів є фактором конкуренції, у зв'язку з тим, що Росія ставить своєю метою контроль над транспортними коридорами з Каспію на світовий енергетичний ринок.

3. У Стратегії національної безпеки та Концепції зовнішньої політики Російської Федерації висловлена занепокоєність щодо розширенням НАТО на Схід [13; 14]. У Стаття 61 Концепції зовнішньої політики РФ йдеться про «здійснювану Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) і Європейським союзом (ЄС) геополітичну експансію при небажанні приступити до реалізації політичних заяв про формування загальноєвропейської системи безпеки і співробітництва» [13]. Стаття 70

зазначає, що «розширення НАТО, наближення його військової інфраструктури до російських кордонів та нарощування його військової активності в прикордонних з Росією регіонах – є діями, які порушують принцип рівної і неподільної безпеки, що веде до поглиблення старих і появи нових розділових ліній в Європі» [13]. Так, Росія прагне не допустити появу військових баз на території країн Південного Кавказу в зв'язку з можливим розширенням НАТО на Схід. Оскільки це суперечить меті поширення свого впливу та гегемонії в регіоні, та на пострадянському просторі [11, с. 293].

4. Південний Кавказ межує з Іраном і Туреччиною, які займають особливе місце в російській зовнішній політиці. З моменту проголошення незалежності держав Південного Кавказу, Туреччина намагається розширити свій вплив в регіоні, апелюючи до історичної, культурної та мовної спільності з деякими його країнами. Росія розглядає Туреччину як конкурента, який тяжіє до Заходу, і стежить за її діями на Південному Кавказі. В свою чергу, Іран забезпечує Росії вихід до Перської затоки і не підтримує політичних відносин з головним конкурентом Росії в регіоні – Сполученими Штатами [4].

Досліджуючи політику Росії щодо Азербайджану, насамперед необхідно розглянути Нагірно-Карабаський конфлікт. Конфлікт за Нагірний Карабах – один з найжорстокіших етнічних конфліктів з моменту розпаду Радянського Союзу. Він є одним із інструментів тиску Росії, що на Азербайджан, що на Вірменію. За адміністрації першого президента незалежного Азербайджану – А. Ельчібея, країна взяла політичний курс на відмежування від Росії та радянської спадщини [8, с. 32]. Урядом Азербайджану було відхилено ратифікацію угоди між Азербайджаном та СНД. Політичні експерти, А. Фараджірад, А. Хезерзаде характеризують цей період у азербайджано-російських відносинах, як найгірший [8, с. 32].

У 1992 року Азербайджан вимагав закриття російських військових баз на своїй території, Вірменія, в свою чергу, не заперечувала їх розміщення. Тому допомога Вірменії та карабаським вірменам у конфлікті виступила

російським важелем у відносинах з Азербайджаном, для того щоб примусити його вступити до СНД, розмістити свої військові бази та спільно використовувати ресурси Каспійського моря [7, с. 196]. Яскравим прикладом цього є те, що після відмови долучитися до Договору про колективну безпеку, було відкрито Лачинський коридор, що дозволило зайняти вірменським та карабаським силам спірну територію, і фактично привело до об'єднання Карабаху з Вірменією. Також, Росія пішла на підтримку державного перевороту в Азербайджані, в результаті якого уряд А. Ельчібея було усунено.

До приходу до влади у Азербайджані Г. Алієва та встановлення перемир'я, домінуюча роль в процесі врегулювання конфлікту перейшла до Росії. У цей період активізувалася російська дипломатія. Росія увійшла до складу створеної у 1992 році Мінської групи ОБСЄ з врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі [6, с. 291]. Основними елементами російського плану врегулювання були проведення операції з підтримки миру в зоні конфлікту під егідою СНД та визнання Степанакерту стороною конфлікту, з залученням НКР у переговорний процес. Було сформульовано принцип «земля в обмін на статус», який передбачав передачу під контроль НКР (по східному та південному кордонах) районів в обмін на визнання незалежного статусу Нагірного Карабаху Азербайджаном [1, с. 199].

У цьому контексті необхідно підкреслити, що до осені 1993 року карабаським силам самооборони вдалося завершити створення буферної зони навколо НКР. Дослідник В. Аглян зазначає, що з військової точки зору вірменську сторону влаштовувала будь-яка угода про перемир'я, враховуючи ситуацію, яка склалася [1, с. 199].

Наступний президент Азербайджану Г. Алієв, на відміну від свого попередника, вважав, що налагодження відносин з Росією, вступ до СНД, та задоволення російських інтересів дозволить перейти до пошуку вирішення конфлікту з Вірменією. У 1993 році після вступу Азербайджану в СНД та

долучення до ДКБ, було створено інституційні та політичні передумови для врегулювання конфлікту у межах СНД [8, с. 32].

У грудні 1993 року вже виявилися протиріччя між Росією та країнами Заходу у питанні мандату і складу миротворчих сил. Відносна визначеність щодо миротворчого контингенту була досягнута на Будапештському саміті НБСЄ у грудні 1994 року. Згідно з прийнятими рішенням направлення миротворчих сил СНД була знято з порядку денного: сили з підтримки миру могли бути дислоковані лише після досягнення політичного вирішення конфлікту, що відтермінувало також відправку міжнародних миротворчих сил [1, с. 200].

У тому ж місяці Азербайджан вирішив військовим шляхом змінити встановлений військово-стратегічний порядок, здійснивши наступ по всьому периметру фронту [1, с. 199]. Однак, вже в лютому 1994 року наступальний потенціал азербайджанської армії був вичерпаний. Тим часом, і Туреччина, і НАТО утрималися від надання безпосередньої військової допомоги азербайджанській стороні.

Фактичне перемир'я було досягнуто після долучення Азербайджану до Бішкекського протоколу, який встановлював режим припинення вогню між Вірменією та Азербайджаном з 9 травня 1994 року [16]. Тим не менше, російська підтримка Вірменії не припинилася, Вірменія продовжувала отримувати військову допомогу від Росії. В свою чергу, не дивлячись на вступу до СНД та ДКБ, Азербайджан не змінив своєї позиції щодо російської військової присутності, та відмовився від спільної російсько-азербайджанської розробки енергоресурсів Каспійського моря [7, с. 196].

Зміна російської політики щодо конфлікту відбулася за президенства В. Путіна. На початку 2000 року Росія почала більш активно здійснювати посередницьку діяльність з врегулювання конфлікту, маючи намір стати гарантом мирної угоди. З 2003 року Росія почала балансувати між Вірменією та Азербайджаном у пошуках рішення конфлікту, заснованого на компромісі, що задовольнило би обидві сторони [8, с. 32].

З ініціативи Д. Медведєва 2 листопада 2008 року було підписано «Декларацію трьох президентів» по Нагірному Карабаху, згідно з якою Азербайджан взяв на себе зобов'язання з врегулювання Карабаського конфлікту виключно мирним шляхом. У липні 2009 року російський представник разом з представниками урядів США і Франції, які є співголовами Мінської групи, взяв активну участь в підготовці оновленої версії «Мадридських принципів» мирного врегулювання Нагірно-Карабаського конфлікту, яка була покликана стати новим стимулом для переговорного процесу між Вірменією і Азербайджаном [6, с. 295].

Наразі політика РФ щодо Нагірно-Карабаського конфлікту залишається незмінною, що закріплено у 58 статті Концепції зовнішньої політики від 2016 року, яка зазначає, що «Росія активно виступає за політико-дипломатичне врегулювання конфліктів на пострадянському просторі, зокрема врегулювання Нагірно-Карабаського конфлікту у взаємодії з іншими державами – співголовами Мінської групи Організації з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ) та на основі принципів, викладених у спільних заявах Президента Російської Федерації, Президента Сполучених Штатів Америки і Президента Французької Республіки, зроблених у 2009 - 2013 роках» [13].

Проте, позиція Азербайджану за І. Алієва до конфлікту все більше набуває характеристик нульового підходу до його вирішення. Протягом останніх років, Азербайджан значно збільшив свій оборонний потенціал завдяки прибуткам від експорту нафти. По мірі того, як відбувається економічний зріст Азербайджану та посилення його позицій, відносини з Росією поліпшуються, особливо у економічній сфері. З 2010 року кількість озброєнь та військової техніки, яку Росія продає до Азербайджану зростає. Вірменські експерти Е. Абрахамян та М. Тер-Оганесян вказують на те, що це збільшує ризик ескалації, і змінює військовий баланс на користь Азербайджану. Дисбаланс у продажах зброї став головним фактором, який спричинив чотириденну війну квітня 2016 року – конфлікту, в результаті

якого Вірменія вперше після 1994 року зазнала територіальних втрат [15, с. 1].

Не дивлячись на деяку інтенсифікацію відносин між Азербайджаном та Росією, стратегічний вибір Азербайджану є більш широким, ніж його сусідів – Вірменії та Грузії. Азербайджан з 1992 року співпрацює з НАТО. Хоча влада країни не подавала заявки на вступ до Північноатлантичного альянсу і не має на меті набуття членства в організації [3, с. 56].

Політичне керівництво Азербайджану завжди ставилося з деякою недовірою до політичного курсу Росії у регіоні і у відповідь на союз Вірменії з Росією, Азербайджан поглиблював зв'язки з Туреччиною. На думку Р. Гірагосяна, вибір Туреччини у якості стратегічного партнера був природнім, враховуючи історичну спадщину – релігійну близькість та енергетичне партнерство між двома країнами. Більше того, енергетичний фактор лише посилював стратегічне значення Азербайджану – ключової країни у енергетичних проектах Заходу [9, с. 182].

У даному контексті важливим завданням зовнішньої політики РФ на Південному Кавказі є утримання ролі ключового транзитера енергоресурсів. У 1999 році всупереч негативному ставленню з боку Росії урядами Туреччини, Грузії та Азербайджану було підписано угоду про будівництво нафтопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан, який Росія вважала виключно політичним проектом без економічного підґрунтя, направленою на експорт нафти з Каспійського басейну до Європи в обхід російської енергомережі. Це сприймалося РФ, як спроба порушити її домінування на енергетичному ринку та обмежити її вплив в цьому важливому для неї регіоні, та не могло не вплинути на азербайджано-російські відносини, з урахуванням того, що саме Азербайджану належить провідна роль у диверсифікаційних проектах Заходу [6, с. 295].

Кількома роками раніше – у жовтні 1997 року Азербайджан, з метою протидії російській зовнішньополітичній лінії на пострадянському просторі та дистанціювання Росії від основних торгово-транспортних шляхів, разом з

Україною, Грузією та Молдовою став засновником міждержавного політико-консультативного форуму – ГУАМ. Це політичне об'єднання мало на меті співпрацю у в сфері транспортування каспійської нафти на Захід в обхід території Росії, спільну участь в проєкті євразійського транспортного коридору, військове співробітництво і взаємодопомогу у протидії сепаратизму. Спочатку політичне об'єднання здавалося перспективним, та мало активну підтримку західних партнерів. Російська же сторона сприймала ГУАМ негативно, проте з часом, коли стало зрозуміло, що об'єднанню не вистачає політичного та економічного підґрунтя, Росія припинила надавати істотне значення його діяльності [2, с. 18].

Також, у квітні 1999 року у відповідь на розміщення Росією на війсьній базі в Гюмрі дивізіону зенітно-ракетного комплексу ПВО сухопутних військ з зенітними ракетами – С-300, Азербайджан вийшов з ДКБ. Це політичне рішення було мотивоване тим, що дії ДКБ були неефективним в межах вирішення Нагірно-Карабаської проблеми та ігнорування воєнного протистояння між його державами-членами (а саме Вірменією та Азербайджаном). На противагу Азербайджан ініціював створення «миротворчого батальйону» ГУАМ [12].

Окрім того, ще однією проблемою у двосторонніх відносинах довгий час було питання делімітація державного кордону, р. Самур та статус Каспійського моря. Проблему кордону було вирішено лише у 2010 році з підписанням договору про державний кордон і «Угоди між Урядом Російської Федерації і Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в сфері раціонального використання і охорони водних ресурсів транскордонної річки Самур» [5, с. 93].

Особливе місце в російсько-азербайджанських відносинах належить питанню про статус Каспійського моря. У зв'язку з отриманням нового правового статусу державами Каспійського узбережжя, колишня домовленість між Росією (СРСР) та Іраном втратила свою силу. Ця проблема актуалізувалася у 1994 році, після підписання «Контракту Століття» і

початку розробки родовищ на шельфі Каспійського моря. Дослідник Е. Бахревський, зазначає що саме ця подія стала початком економічного зростання Азербайджану, а також стала одним із впливових чинників формування нової політичної реальності на Південному Кавказі. «Контракт століття» закріпив присутність в регіоні стратегічних інтересів США і Західної Європи, що не могло не викликати незадоволення Росії. Російський МЗС подав Азербайджану ноту протесту на укладення контракту, так як він був підписаний в умовах неврегульованого питання щодо статусу Каспійського моря [2, с. 16]. На тлі зростаючого взаємної недовіри через питання, пов'язані з Каспієм, відносини між Росією і Азербайджаном довгий час були ускладнені.

Проте, у 1998 році змінилася позиція Росії щодо статусу Каспійського моря. Сторони досягли принципової згоди щодо розподілу дна і надр моря на національні сектори [2, с. 18]. За президенства В. Путіна Каспійське море було проголошено зоною особливих інтересів Росії, та рішенням Ради Безпеки РФ було створено пост спеціального представника президента Росії по Каспійському морю. Успіхом в цьому напрямку можна вважати підписання Угоди між Російською Федерацією та Азербайджанської Республікою про розмежування суміжних ділянок дна Каспійського моря від вересня 2002 року. Головним принципом домовленостей між Росією, Азербайджаном і Казахстаном був поділ дна і спільне використання водної поверхні. Ця Угода усунула перешкоди, які обмежували діяльність російських нафтових компаній в Азербайджані та Казахстані, а також, перешкоди для транзиту азербайджанської нафти по території Росії [2, с. 19].

Висновки. Дослідивши динаміку зовнішньополітичного процесу між Азербайджанською Республікою та Росією можна зробити наступні висновки. У зв'язку із змінами на регіональній та глобальній аренах, та втратою домінуючої позиції, РФ перейшла до реакційної зовнішньої політики, направленої на відродження втраченої могутності на світовий арені, опору зростаючому впливу Сполучених Штатів, НАТО та ЄС, та

утримуванні країн Південного Кавказу, зокрема Азербайджану, у своїй сфері впливу, із застосуванням для цього комплексного інструменту тиску. Головним компонентом тиску на Азербайджан є невирішений конфлікт в Нагірному Карабасі, який перешкоджає відновленню територіальної цілісності країни, її політичному, економічному та соціальному розвитку. Однак, на відміну від інших країн регіону, Азербайджан завдяки своїм економічним успіхам та компліментарній зовнішній політиці, зазнає значно менше російського тиску, ніж інші країни регіону, а російська сторона, в свою чергу, зустрічає деякий опір в реалізації власних зовнішньополітичних інтересів у відносинах з Азербайджаном.

Список використаних джерел

1. Аглян В. Р. Формирование внешнеполитических приоритетов России на постсоветском пространстве в первой половине 1990-х гг. и проблема урегулирования Нагорно-Карабахского конфликта / В. Р. Аглян. // Постсоветские исследования. – 2018. – №2. – С. 193–202.
2. Бахревский Е. В. 20 лет политических взаимоотношений России и Азербайджана. История и основные проблемы / Е. В. Бахревский // Российско-азербайджанские отношения за 20 лет. История и перспективы / Е. В. Бахревский. – Баку: Центр Стратегических Исследований при Президенте Азербайджанской Республики, 2011. – С. 8–30.
3. Гударзи М. Р. Политика взаимного сдерживания России и Соединенных Штатов на Южном Кавказе: достижения и препятствия / М. Р. Гударзи, А. Б. Лашаки, С. Талеби. // Кавказ & Глобализация. – 2014. – №3. – С. 47–57.
4. Мансуров Т. З. Южный Кавказ в системе национальной безопасности Российской Федерации / Т. З. Мансуров. // Казанский педагогический журнал. – 2015. – №1. – С. 136–142.
5. Марабян К. П. Современная политика России на Южном Кавказе / К. П. Марабян. // Вестник МГИМО-Университета. – 2014. – №4. – С. 92–100.

6. Рябов А. Российские интересы и стратегии на Южном Кавказе / А. Рябов // Южный Кавказ – 20 лет независимости / А. Рябов. – Тбилиси: Фонд Фридриха Эберта, 2011. – С. 285–307.
7. Abushov K. Policing the near abroad: Russian foreign policy in the South Caucasus / Abushov. // Australian Journal of International Affairs. – 2009. – №2. – С. 187–212.
8. Farajirad A. Russia`s Foreign Policy toward the Caucasus under Vladimir Putin / A. Farajirad, A. Khezerzade. // Central Asia and the Caucasus. – 2010. – №4. – С. 20–40.
9. Giragosian R. Promise and Peril: the Armenia-Russia-Iran Axis / Giragosian // Geopolitics and Security. A New Strategy for the South Caucasus / Giragosian. – Tbilisi: Konrad-Adenauer-Stiftung Regional Program South Caucasus, 2018. – С. 177–206.
10. March L. Is nationalism rising in Russian foreign policy? / March. // Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization. – 2011. – №3. – С. 187–208.
11. Yahyapour M. S. Hegemonic Challenges of Iran and Russia in the Transcaucasia Region / M. S. Yahyapour, M. GharehBeygi. // Journal of Politics and Law. – 2016. – №5. – С. 289–298.
12. Дуднік О. Я. Азербайджансько-російські взаємини: від протистояння до стратегічного зближення (1991-2002 рр.) [Електронний ресурс] / О. Я. Дуднік – Режим доступу до ресурсу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6604/Dudnik_Azerbaijdzhansko_rosijski_vzayemnyu.pdf?sequence=1&isAllowed=yc. 167.
13. Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkV6BZ29/content/id/2542248.

14. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://kremlin.ru/supplement/424>.
15. Abrahamyan E. Geopolitical Implications Amid Armenia's Velvet Revolution [Электронный ресурс] / E. Abrahamyan, M. Ter-Oganessian // The National Interest. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://nationalinterest.org/feature/geopolitical-implications-amid-armenias-velvet-revolution-25823>.
16. Original Russian and English translations of the Bishkek Protocol (May 5, 1994) and Armenia-Azerbaijan Ceasefire Agreement (May 9-11, 1994) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.usazeris.org/ArmeniaAzerbaijanCeasefireAgreementBishkekProtocol1994.pdf>.
17. Rumer E. B. Toward a Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region [Электронный ресурс] / E. B. Rumer, J. Simon // Institute for National Strategic Studies National Defense University. – 2006. – Режим доступа до ресурсу: https://www.files.ethz.ch/isn/49706/200604_Toward%20Euro%20Atlantic%20Strategy.pdf.